

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TEŞKİLATINDAN ÇEKİLME HAKKI

Yazan: *Prof. Hans Kelsen.*

Kaliforniya Üniversitesinde Profesör.

Çeviren: *Dr. Hicri Fişek.*

Ankara Hukuk Fakültesinde Asistan.

I. — San Fransisko konferansı I - 2 komitesinin tefsiri ve bunun hukukî kıymeti (1).

1. "İstisnaî haller"; 2. Çekilme hakkı ve Birleşmiş Milletler Anayasasının ikinci maddesinin altıncı paragrafı; 3. I - 2 komitesinin tefsirinin hukukî tesiri; 4. Teşkilâtın çekilme hakkı ve "Rebus sic stantibus" kaidesi.

II. — Çekilme hakkı ve egemenlik prensipi: Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletlerinin durumu.

1. San Fransisko konferansında Sovyet delegasyonunun durumu; 2. Amerika Dışişleri Bakanlığının görüşü.

III. — Kazaî birlikten çekilme hakkı.

I. San Fransisko konferansı I-2 komitesinin tefsiri ve bunun hukukî kıymeti:

Birleşmiş Milletler Teşkilâtının üyeliği vasfı, anayasanın 6.cı maddesinin hükümlerine göre verilen bir ihraç kararı ile kaybedilebilir. Fakat bir Devlet, Birleşmiş Milletler Teşkilâtına dahil olmaktan, kendi arzusu ile, vazgeçebilir mi? Milletler Cemiyeti paktının aksine olarak, Birleşmiş Milletler anayasası çekilmeğe müteallik hükümler ihtiva etmemektedir. Dumberton Oaks teklifleri de bu yolda bir hüküm ihtiva etmiyordu. Son Fransisko konferansı I - 2 komitesinin tâli komitesi, Dumbarton Oaks tekliflerinin, Milletler Cemiyetinin zaafından korunmak için, çekilmeye ait hükümleri hassaten zikretmediği fikrinde idi (2).

1) San Fransisko konferansının birinci komisyonunun ikinci komitesi "I - 2 komitesi" ismi ile anılmaktadır. Bu komitenin çalışma mevzuları üyelik, sekreterlik ve değişikliklerdi. (Çevirenin notu)

2) Conférences des Nations - Unies sur l'Organisation Internationale, Recueil des documents. - Doc, 314. 1/2/17.

Dumbarton Oaks tekliflerinin gayesi hakikaten devamlı olacak bir teşkilât kurmaktır. "Tâli komite, herhangi bir çekilme ihtimaline şiddetle aleyhtar olduğunu beyan ediyordu". Tâli komitenin bu fikri müdafaa etmek için ileri sürdüğü deliller arasında, kötü niyetli üyelerin Teşkilâtı terk etmek tehdidi ile fayda teminine çalışabilecekleri ihtimali de vardı (3). 1-2 komitesi, üyelere Teşkilâttan çekilme hakkının tanınıp tanınmıyacağı meselesi üzerinde oya müracaat etti ve neticede on dokuz Devlet müsbet ve yirmi iki Devlet menfi cevap verdi. Nihayet komite çekilmeye ait bir maddenin anayasaya sokulmasının yersiz olduğuna, fakat bu fikrin aşağıdaki metinle ifadesinin mümkün olabileceğine ve bu metnin rapora geçirilmesine otuz sekiz oyla karar verdi (4):

"Komite, çekilmeye müsaade veya bunu men'eden sarih bir hükmün Birleşmiş Milletler anayasasına sokulmasına ihtiyaç olmadığına kanidir. Komite, teşkilâtın üyesi olacak milletlerin en yüksek vazifesinin, bu Teşkilât dahilinde, cihan sulh ve emniyetinin muhafazası için, işbirliği yapmak olduğu kanaatinde. Bununla beraber, bir üye istisnai haller dolayısıyla, Teşkilâttan çekilmek mecburiyetini hisseder ve milletlerarası sulh ve emniyeti muhafaza vazifesini diğer üyelere bırakmak isterse, Teşkilât bu üyeyi işbirliğine devama mecbur etmek fikrinde değildir.

"Teşkilâtın insanlığın ümitlerini boşa çıkararak sulhü muhafazadan âciz kalışı veya bu işi hak ve adaletin zararına yapışı hallerinde, üyelerin çekilmesinin veya Teşkilâtın, diğer herhangi bir şekilde, dağılmasının çekinilmez bir hal olacağı âşikârdır.

"Bir üye kendisinin tasvip etmediği bir tâdilin, üyelik hak ve vecibelerini, kabul edemeyeceği bir şekilde, değiştirdiğine kani olursa, veyahut Genel Kurul veya Genel Konferans tarafından usulüne uygun olarak kabul edilen bir kararın meriyete girebilmesi için lüzumlu miktarda üye tarafından tasdik edilmemesi halinde, bu üye Teşkilâttan kalmaya icbar edilemez.

"İşte bu mülâhazalarladır ki, komite çekilmeyi meneden veya buna müsaade eden sarih bir hükmün Anayasaya sokulmasını tavsiye etmemeğe karar verir (5)."

3) Doc. 1074, I/2/76.

4) 38 müsbet oya karşı üç müstenkif ve iki menfi oy vardı. Bk. Prof. BİLSEL, Cemil: Birleşmiş milletler I, San Fransisko çalışmaları, İstanbul 1946, s. 109 (Çevirenin notu).

5) Doc. 1160, I/2/76 (fransızca metin); Bk. Doc. 1178, I/2/76 (İngilizce metin)

Bu metin, birinci komisyonun konferans genel toplantısına sunduğu rapora geçirildi (6).

1. İstisnâî haller:

I - 2 komitesinin yukarıda zikredilen tefsirine göre her üye, "istisnâî haller dolayısıyla" çekilme hakkına maliktir. Bu hallerin varlığı veya yokluğu üzerinde hüküm vermeğe kim yetkilidir? Anayasa bu hususun hallini hiçbir özel organa vermediğine göre, her üye bu meseleyi kendi hesabına halle yetkilidir. Bu, 1-2 komitesinin tefsirine göre, her üyenin lüzumuna kani olduğu anda Teşkilâttan çekilme hakkına malik bulunduğu mânasına gelir.

Mamafih, I - 2 komitesinin tefsiri, müphem olan "istisnâî haller" tâbirini bazı misaller vererek izaha çalışmaktadır. Böylelikle işaret edilen ilk istisnâî hal "Teşkilâtın sulhü muhafazaya ehil olmayışı veya bu işi adaletin zararına olarak yapabilmesi" halidir. Yeniden Teşkilâtın sulhü muhafazaya ehil olmadığını tayine kim yetkilidir? suali karşımıza çıkıyor ve yeniden her üyenin bu meseleyi bizzat halle yetkili olduğu şeklinde cevap vermek zorunda kalıyoruz. İstisnâî hallere diğer bir misal de, bir üyenin üyelik hak ve vecibelerinin "kendisinin tasvip etmediği bir anayasa değişikliği dolayısıyla" tahavvüle uğraması halidir. Bu fikir Birleşmiş Milletler Anayasasının 108 ve 109 uncu maddeleri ile kat'i tezat halindedir. Filhakika bu maddelere göre bir değişikliğin yürürlüğe girebilmesi için, Genel Kurul tarafından üçte iki çoğunlukla kabul - veya Genel Konferans tarafından aynı çoğunlukla tavsiye - edilerek, Teşkilâta dahil üyelerin üçte ikisi - ve bu arada Güvenlik Meclisi daimî üyelerinin hepsi - tarafından, kendi anayasa kaidelerine uygun olarak tasdik edilmesi lâzımdır. Ve bu takdirde yapılan değişiklik, Teşkilâtın bütün üyeleri için yürürlüğe girecektir. Yani değişiklik sadece onu kabul, tavsiye ve tasdik eden Devletler için değil ve fakat bütün üyeler için muteberdir. Nasıl bir üye anayasanın ilk metnindeki bir kaideye, daha uzun bir müddet riayet etmekten vazgeçip Teşkilâttan çekilme hakkına malik değil ise, yapılan bir değişikliği kabul edilemez addederek çekilme hakkına da sahip değildir. Bir üyenin Teşkilâttan çekilmesi, bu üyenin, bir muahedenin mecburilik karakterine tek taraflı bir muamele ile nihayet vermesi demektir. Anayasanın metnine göre aslî (originel) hükümler ile, 108 ve 109 uncu maddelerin tespit ettiği usullere uygun olarak kabul edilen, bir değişikliğin mecburilik karakterleri arasında hiçbir fark yoktur.

6) Doc. 1210, s. 20. Fransızca tercüme yukarıda zikredilen Doc. 1160 a göre bazı şekil farkları arz etmektedir.

Üçüncü olarak zikredilen "Genel Kurul veya bir Genel Konferans tarafından gereken çoğunlukla ve usulüne uygun olarak kabul olunan bir değişikliğin yürürlüğe girmesi için gerekli sayıda üye tarafından tasdik edilmemesi" misalinin anlaşılması zordur. Şayet değişiklik yürürlüğe girmemiş ise hukukî durumda bir değişiklik yoktur. Bir değişikliği lüzumlu bulduğu için tavsiye eden veya bu değişiklik için oy veren bir üye, değişikliğin icabeden sayıda üye tarafından tasdik edilmemesi halinde Teşkilâttan çekilmek isteyebilir (7); fakat I - 2 komitesinin tefsiri, bu çekilme hakkını sadece bir değişikliği tavsiye eden veya bunun için oy veren ve bu değişikliği tasdik eden üyelere hasretmemiştir. Binaenaleyh I - 2 komitesinin tefsirine göre, Genel Kurul tarafından 108 inci madde hükmüne uygun olarak kabul - veya Genel Konferans tarafından 109 uncu madde hükmüne uygun olarak tavsiye - edilen bir değişikliğin yürürlüğe girmesi için gereken sayıda üye tarafından tasdik edilmemesi halinde, her üye Teşkilâttan çekilme hakkına sahiptir. Mesele, bu hakkın ne vakit doğduğunun tesbitidir. Anayasa, tasdiknamelerin tevdi için bir mehil tayin etmediğine ve bir değişikliğin Genel Kurul veya Genel Konferans tarafından kabulünden senelerce sonra dahi tasdikini menetmediğine göre, bir değişikliğin lüzumlu sayıda üye tarafından tasdik edilmediğine karar verilecek ânı tesbit etmek zordur.

2. Çekilme hakkı ve anayasanın ikinci maddesinin altıncı paragrafı:

I - 2 komitesinin her üyeye tek taraflı bir muamele ile Teşkilâttan çekilme hakkını veren tefsirini anayasanın prensipleri ile bağdaştırmak zordur. Filhakika bir üye Teşkilâttan çekilmek isterse, bunun gayesi anayasanın ve bilhassa tasvip etmediği bir değişikliğin yüklediği vecibelerden sıyrılmaktır. Fakat bu gayeye çekilme yolu ile varılamaz. Zira Birleşmiş Milletler Anayasasının ikinci maddesinin altıncı paragrafı, üye olmayan Devletlerin de, tıpkı üye Devletler gibi, anayasanın ve değişikliklerinin yarattığı vecibelerle bağlı olduklarını tesbit etmiştir. Şayet Güvenlik Meclisi, bir üyenin çekilmesini sulh için bir tehdit telâkki ederse, 39 uncu madde hükümlerine göre bu üyeye çekilmekten vazgeçmesini tavsiye edebilir. Güvenlik Meclisi, bu tavsiyesine riayet edilmediği takdirde ve hattâ böyle bir tavsiyede bulunmaksızın, zecrî tedbirler alabilir.

7) Amerika Birleşik Devletleri Senatosunun Harici münasebetler komisyonunda, I - 2 komitesinin tefsirine bu yolda mâna verilmişti. Bk. s. 240. Senatörlerden birisinin: " Şayet Amerika Birleşik Devletleri, hayati ehemmiyette olduğuna inandığı bir değişiklik teklifi yapar ve bu teklifi kabul edilmezse, Amerika Birleşik Devletlerinin çekilmeğe hakkı olacak mıdır?" sualine Dış işleri bakanlığı mümessili müspet olarak cevap vermiştir.

Yani Güvenlik Meclisi bir Devleti üye kalmağa zorlayabilir. Tefsirdeki “Teşkilât bir üyeyi işbirliğine zorlamak fikrinde değildir” cümlesi, anayasanın 39 uncu maddesinin sağladığı imkânlarla bağdaşamaz.

3. I - 2 komitesinin şerhinin hukukî tesiri:

Çekilme hakkı üzerinde, birinci komisyonun raporuna sokulan tefsirin hukukî bir ehemmiyeti yoktur. Hukuken tesirli olabilmek, yani bu tefsirde ileri sürülen prensiplerin hakikî bir tefsir karakterine sahip olabilmeleri için, bu prensiplerin anayasanın metninde yer almaları veya anayasaya iltihak eden bütün Devletlerin âkit olarak bulunduğu bir anlaşmada zikredilmeleri lâzımdır. Filiyatta bu iki halden hiç birisi tahakkuk etmemiştir. I - 2 komitesinin raporunun konferansa arz edildiği genel toplantıda delegasyon şefleri, çekilme meselesi hakkındaki tefsiri ihtiva eden birinci komisyon raporu için değil, fakat Birleşmiş Milletler Anayasası, Beynelmilel Adalet Divanı ve geçici anlaşmalar için oylarını kullanmağa davet edilmişlerdir. Esasen konferans üyelerinden biri farklı görüşünü sarih olarak beyan etmişti. Anayasayı izah ve tefsire yetkili uzuvlar, birinci komisyonun raporunda zikredilmiş olan tefsir ile bağlı kalmıyacaktılar ve binaenaleyh çekilme hakkı meselesini, mevcut Devletler hukukuna göre halledeceklerdir.

4. Teşkilâttan çekilme hakkı ve “rebus sic stantibus” kaidesi:

Herhangi bir hususu düzenlemek için ve gayri muayyen bir müddetle akdedilen milletlerarası bir antlaşmadan, tek taraflı bir çekilmeyi mümkün kılan bir hükmün yokluğu halinde, âkitlerden birisinin vazgeçmesinin mümkün olmayacağı genel olarak kabul edilem bir fikirdir. Bu kaide nin, bütün değil ve fakat bazı müellifler tarafından kabul edilen biricik istisnası rebus sic stantibus kaidesinin tatbikidir. Bu şartın müsbet Devletler hukukunda yer alıp almadığı bir hayli münakaşalı bir meseledir. Şayet bu husus müsbet şekilde cevaplandırılırsa, rebus sic stantibus kaidesinin mânası sadece, “ahvalde hâsıl olan hayatî bir değişikliğin taraflardan birine, tatbikine imkân kalmayan bir anlaşmanın tahmil ettiği vecibelerden ibra edilmesini istemek hakkını vermek” (8) olacaktır. “Ahvalde hayatî bir değişiklik”, anlaşmada tesbit edilen hükümlerin, rebus sic stantibus kaidesini ileri süren tarafın varlığını tehlikeye düşürmesi demektir. Bir devlet, ahvalde hayatî bir değişikliğin mevcudiyetine kani olursa evvelâ diğer taraf - veya taraflardan - anlaşmanın feshini istemelidir. Bu fesih veya meseleyi milletlerarası bir mahkemeye tevdi etmek teklifi reddedilirse, teklifi yapan Devlet kendisini bu anlaşma hü-

(8) Bk. L. Oppenheim. International Law, t. I (5 inci bası), s. 738 ve devamı.

kümleri ile bağı addetmediğini ilân edebilir. Birleşmiş Milletler üyelerinden biri, ahvalde husule gelmiş olan hayatî bir değişiklik dolayısıyla Teşkilâttan çekilmek arzusunda ise, Teşkilâttan kendisini müstafi addetmesini isteyecek ve bu teklif reddedilirse anlaşmazlığın, Teşkilâtın başlıca kazaî organı olan Beynelmîlel Adalet Divanına arz edilmesi icap edecektir. Fakat anayasada, Genel Kurul veya Güvenlik Meclisini, bir üyeyi ve cibelerinden ibraya salâhiyettar kılan bir hüküm olmadığı gibi, Beynelmîlel Adalet Divanı da Teşkilât ile bir üye arasında çıkacak anlaşmazlığı halle yetkili değildir. Çekilmek isteyen üye Devletin bu arzusunu Teşkilâtın diğer bütün üyelerine bildirmesi icap etmektedir. Cevap için bırakılacak münasip bir mehlin geçmesinden sonra, ve diğer Devletlerin meseleyi milletlerarası bir mahkemeye arzetmek teklifinde bulunmamaları halinde, bu üye çekilme hakkını kullanabilecektir. Şayet anlaşmazlık, Teşkilât ile üyeleri arasında bir anlaşmazlık değil de, Devletler arasındaki bir anlaşmazlık şeklinde arz edilirse, bu milletlerarası mahkeme, Beynelmîlel Adalet Divanı olabilir. Şayet mahkeme ahvalde hayatî bir değişikliğin vukua gelmediğine karar verirse, çekilme hakkı mevcut değildir.

Bu izahat, rebus sic stantibus kaidesinin üyelere, çekilme hakkını ne egemenliklerinin bir ifadesi ve ne de, I - 2 komitesinin dediği gibi, "İstisnaî haller" dolayısıyla bahşetmediğini gösterir. "İstisnaî haller" ve "ahvalde hayatî değişiklik" tâbirleri aynı mânâyı asla ifade etmezler. Üzerinde durulacak diğer bir nokta da, bir üyenin tasvip etmediği bir değişikliğin kabulü veya lehinde oy verdiği bir değişikliğin kabul edilmeyişi hallerinin, bu üyenin üyelik vasfından kurtulmasını caiz kılacak hayatî bir değişiklik şeklinde tefsir edilemeyeceğidir. Filhakika bu vakıaların tazammun ettiği değişiklik, vazifesi bu gibi değişikliklere rağmen, müstakar hukukî bir nizam yaratmak olan anayasada derpiş edilmiştir.

II. Çekilme hakkı ve egemenlik prensibi: Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletlerinin durumları.

Mamafih yukarıda izah ettiğimiz prensipler, bazı üye Devletlerin müdafaa ettikleri tezlere uygun olmaktan uzaktır ve San Fransisko konferansında kat'î tesirli rol oynayan iki Devlet - Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri - murahasaları, bu prensiplere tamamen zıt bir görüş tarzını müdafaa etmişlerdir.

1. Sovyet Murahhas Heyetinin San Fransisko konferansındaki durumu:

25 haziran 1945 de, San Fransisko konferansının dokuzuncu genel toplantısına, I - 2 komitesinin tefsirini ihtiva eden birinci komisyon raporu sunulduğu vakit, Sovyet delegesi ademi muvafakatini bildirerek

beyanatının zapta eklenmesini istedi ve şunları söyledi: “Sovyet Murahhas Heyetinin fikrine göre, bir Devleti Teşkilâttan çekilme hakkını kullanmağa mecbur edecek halleri peşinen mahkûm etmek tehlikelidir. Bu hak Devletlerin egemenliklerinin bir ifadesidir ve Milletlerarası Teşkilât tarafından peşinen lâğvedilmemelidir.

“Egemen Devletlere has olan bu hakkın kayıtsız, şartsız tanınmasına Sovyetler Birliği Anayasasının 17 inci maddesini, misal olarak, zikretmeme müsaadenizi rica ederim. Bu madde şöyle diyor: “Birliğin her üyesinin, Sovyetler Birliğinden serbestçe çekilme hakkı mahfuzdur”. Bu hakkın Sovyet Devlet Teşkilâtının dayandığı demokratik prensibin parlak tezahürlerinden biri olduğu malûm bir vakiadır. Sovyetler Birliği serbest kabul prensibine istinat etmektedir.

“Milletlerarası bir teşkilâttan çekilme hakkını peşinen mahkûm etmek, bu teşkilât egemen Devletlerin iradî iştiraklerine istinat ettiği cihetle, müdafaa edilemez bir haldir. Böyle bir hakkı inkâr etmek veya onu hiçe saymak, demokratik prensiplere ve egemenlik prensibine muhalif hareket etmek olacaktır” (9).

Yani Sovyet delegesinin fikrine göre, Teşkilâttan çekilme hakkı demokratik prensibin olduğu kadar Devletlerin egemenliklerinin de bir neticesidir. Bu görüş tarzı, tefsirinde çekilme hakkını üyelerin egemenliklerine istinat ettirmeyen I - 2 komitesinin fikrine uymamaktadır. Tefsir sadece istisnaî haller dolayısıyla çekilmeden bahsetmektedir. Fakat 23 haziran 1945 tarihli toplantıda birinci komisyon sözcüsü şerhi şu kelimelerle takdim etti: “Komisyon, anayasaya çekilme hakkında hiçbir metin dercini tavsiye etmez. Bununla beraber böyle bir kaydın yokluğu, her Devletin, üyelerin egemen eşitliği prensibine dayanarak, muhafaza ettikleri çekilme hakkının kullanılmasını zorlaştırmaya matuf değildir” (10) Büyük ve küçük üye Devletlerin tek taraflı bir muamele ile çekilme hakkına sahip olmamaları halinde, üyelerin egemen eşitliği prensibinin hiçbir suretle bozulmadığı kanaatındayız. Bu iddiamız - Devletler arasındaki münasebetlerde demokratik prensibin müsavat prensibine benzediği nisbette - demokratik prensip için de doğrudur. Böyle bir tefsir ancak, demokrasi mefhumu anarşi (libéralisme) fikrine teşbih edilirse, yani hürriyetin demokrasinin biricik temeli olduğu iddia olunursa, mümkün olur. Şayet Sovyet Rusya bir demokrasi ise, bu demokrasinin temel prensibinin hürriyet olmadığı muhakkaktır. Bu temel - belki - müsavattır.

Sovyet delegesinin, çekilme hakkının üye devletin egemenliğinin bir

(9) Doc. 1210, s, 20 (Fransızca metin).

neticesi olduğu yolundaki iddiası, zikrettiği Sovyetler Birliği Anayasasının 17 inci maddesi ile desteklenmemiştir. Bilâkis Sovyet Anayasasının üyelere birlikten çekilme hakkını veren sarıh bir hüküm ifade etmesi hali, çekilme hakkının egemenliğin bir ifadesi olduğu yolundaki doktrine muhalif bir delil teşkil eylemektedir. Filhakika çekilme, egemenliğin bir neticesi olsa idi, böyle bir hakkı bahşeden sarıh bir hükme ihtiyaç hâsıl olmayacaktı. Sovyetler Birliği Anayasasının 17 inci maddesine böyle bir hükmün dercedilmiş olması hali, bu kanunu yazanların böyle bir hakkın tanınabilmesi için sarıh bir hükmün mevcudiyetine ihtiyaç olduğuna, pek haklı olarak, kani bulduklarını gösterir. Bu hak üyelerin egemenliklerinin bir neticesi değildir. Üyeler bu hakka sahip iseler bunun sebebi tâbi oldukları anayasanın kendilerine bu hakkı bahşetmiş olmasıdır ve bu hal, bu Devletlerin egemen olmadıklarını gösterir. San Fransisko Konferansının I - 2 komitesindeki Sovyet delegesi çekilme hakkı üzerinde anayasada "sarıh bir hükmün" mevcudiyetine taraftar olduğunu beyan etmişti (11). Çekilme hakkı Devletlerin egemenliklerinin bir neticesi ise ve üye Devletler Birleşmiş Milletler Anayasası ile bağlı olmalarına rağmen "egemen" iseler, böyle bir hüküm lüzumsuzdur.

Şayet egemenlik bir Devlete, âkitlerinden bulunduğu milletlerarası bir andlaşma ile kurulan Teşkilâtın, münakaşa götürmez bir çekilme hakkı bahşediyorsa, egemenlik, bir Devletin âkidi bulunduğu bir antlaşma ile keyfi istediği müddetçe bağlı kalmasını tazammun edecektir. Kelimenin mutlak mânası ile alınacak egemenlik, Devletlere mecburiyetler yükleyen bir Devletler hukuku ile bağdaşamaz. Şayet gayri mahdut egemenlik fikri, Sovyet delegesinin izah ettiği gibi, hakikaten Birleşmiş Milletler Anayasasının temellerinde bulunsa idi, bu anayasanın hükümlerinden hiç birisinin, âkit taraflar için mecburilik kuvveti kalmazdı. Üyelerin "eşit egemenliği" nin Teşkilâtın prensiplerinden olduğunu beyan eden 2 inci maddenin 1 inci paragrafına rağmen, üyelerin "egemenlik" lerinin tahdidi ve böylelikle hudutsuz egemenlik fikrinin ortadan kaldırılmasının, Teşkilâtın anayasa tarafından tesbit edilen esash bir vazifesi olduğu zor inkâr edilebilir.

2. Amerikan Dışişleri Bakanlığının görüşü:

Amerika Birleşik Devletleri Hariciyesinin-hiç olmazsa Senato Harici Münasebetler Komisyonunun zabıtlarına göre hüküm verildiği takdirde - Sovyet tezinin sebep olduğu tenkidlere tamamen iltihak etmediğini mü-

(10) Birinci komisyonun 5 inci toplantısı zaptı. Doc. 1187, I/3 (Fransızca metin).

(11) Compte - rendu resumé de la 8 e séance du comité I-2, Doc. 1066, I/2/77.

şahede çok enteresandır. Adı geçen komisyonun 9 - 13 haziran 1945 celselerinde çekilme hakkı üzerinde bol bol münakaşalar yapıldı ve hükümetin resmî sözcülerinden fikirlerini bildirmeleri rica edildi: Hepsi - bazı nüanslarla Teşkilât üyelerinin gayet geniş bir çekilme hakkına sahip oldukları hususunda mutabık idiler.

Evvellâ, Komisyon tarafından eksper olarak dinlenen ve San Fransisko konferansında Amerika Birleşik Devletlerinin başlıca sözcülerinden biri olan Mr. John Foster Dulles'ı zikrederim. I - 2 komitesi tâli komitesinin yukarıda zikrettiğimiz fikrine açık bir surette zıt olan şu beyanatt bulundu:

“Dumbarton Oaks teklifleri çekilmeye müsaade veya bunu meneden bir hüküm ihtiva etmedikleri için, çekilme hakkının hukukan mevcut olduğuna işin başındanberi kami idim, ve bu kanaatimi Birleşik Devletler delegasyonuna bildirdim. Filhakka Dumbarton Oaks anlaşması, üye Devletleri yeni bir hükûmete katan veya onların istiklâllerinden bir parçasını kaybettiren anlaşmalar grubuna dahil değildir. Diğer bir ifade ile anlaşma, -tabir caiz ise- zararların müşterek olacağı bir teşebbüs karakterinde idi; yoksa, Amerikan Birleşik Devletleri Anayasasında olduğu gibi, üye Devletleri yeni bir hükûmete katarak, onların hareket serbestilerinden herhangi bir şeyi kaldıran bir muahede değildi. Bunun içindir ki, her nevi tefsir haricinde, umumî bir çekilme hakkının mevcut olduğu fikrinde idim ve fikrindeyim”.

Her ne kadar Mr. Dulles “egemenlik” kelimesini kullanmıyorsa da, Sovyet delegesinin fikrine tamamen itihak etmektedir: Yani, Teşkilâtın çekilme hakkı üye Devletlerin egemenliklerinin bir neticesidir.

Mr. Dulles, Amerika Birleşik Devletleri delegelerinden Charls A. Eaton tarafından, çekilme hakkı üzerinde, - murahhas hey'etinin peşinen tasvip ettiği şekil dahilinde - yapılan ilk beyanata istinat etmektedir: “Birleşik Devletler delegasyonu, Teşkilâtın çekilme hakkını meneden bir kaydın mevcudiyetine taraftar değildir. Tahrir tâli komitesinin, 14 mayısta okunan ve üyelik vassıfına taallük eden muhtırası, çekilme hakkında bir memnuiyet mevcut olmaz ve anayasa bu hususta sükût ihtiyar ederse, hukukî bir çekilmenin imkânsız olacağını ileri sürdü. Ben bu fikirde değilim. Anayasa çekilme hakkında bir hüküm ihtiva etmiyorsa, fikrimce, çekilme imkânı, her hususî hal için, ahval ve şerait gözönünde bulundurulur, tetkik edilmelidir.” (12)

(12) Bk. 347 ve müteakip sahifeler. Bu beyanat, konferansta, çekilme hakkı üzerindeki sükûtun hukukî neticeleri bakımından çok değişiklik fikirlerin mevcut olduğunu gösterir.

Müzakereler esnasında Mr. Léo Pasvolsky de, çekilme hakkındaki fikirlerini söylemeğe davet edildi. Senatör George'un, I - 2 komitesinin tefsirinin, "bir üye milletin - çekilme arzusuna haklı bir sebep göstermesi gerektiğine göre - mutlak çekilme hakkında sahip olmadığı" mânasını tazammun edip etmediği sualine cevaben, Mr. Pasvolsky, komisyonun dikkat nazarını anayasanın 2 inci maddesinin 6 ıncı paragrafına çekmiş ve: "Bu hükme göre, Teşkilâttan çekilmiş olmakla bir Devlet 6 ıncı paragrafın serdettiği mesuliyetlerden kurtulmuş olmaz. Çekilme hakkı tabiatıyla mevcuttur; fakat milletler camiasınca haklı görülmelidir" demiştir. Bu, Senatör George'un, I - 2 komite tefsirini, "üye Devlet, çekilme arzusuna haklı bir sebep göstermek mecburiyetinde olduğu için, mutlak çekilme hakkına sahip değildir," şeklindeki izahını tasdik etmek demektir (13); fakat sonradan sorulacak sualler, Mr. Pasvolsky'ye düşüncelelerini aksi bir istikamette inkışaf ettirmek imkânını verecektir.

Komisyon Reisi, Senatör Conally şu suali sordu: "Çekilmek isteyen bir Devlete, hiçbir müracaat mecburiyetinin tahmil edilmediği ve takip edilecek hususî bir usulün mevcut olmadığı doğru değil midir? Anladığıma göre, çekilme teklifi nazariyesinin mânası, alâkalı Devletin durumu, kendisine göre, değiştirmiş olan şerait hakkında bizzat hüküm vereceği; ve bunun yegâne müeyyidesinin dâvasının haklı veya haksız olduğunun

(13) Bu arada, Senatör Vandenberg'in "Mutlak çekilme hakkının sükûtle geçirilmiş olmasının sebeplerinden birisi de Milletler Cemiyeti tecrübesinde, bu husustaki maddenin, müstakbel mütecavizler tarafından daima kullanılan bir kaçamak yolu olduğu düşüncesi değil midir?" sualine cevaben Mr. Pasvolsky: "Söyledikleriniz tamamen doğrudur," demekle, Senatör Vandenberg'in "mutlak çekilme hakkı sükûtle geçirilmiştir," yolundaki sözlerini tasdik etmiş oldu (s. 232 ve sonrakiler).

Senatör La Follette'in "usulün ne olacağı ve çekilme talebinin haklı olduğunu kimin tâyin edeceği" sualine Mr. Pasvolsky: "Usul, bir üye Devletler Teşkilât arasındaki herhangi bir muameledeki usulün aynı olacaktır," cevabını verdi. Yani Mr. Pasvolsky, usulü tasrih etmemekle beraber, çekilmeye bir usule riayet edileceğini kabul ediyordu. Bunun üzerine Senatör La Follette şu sualleri sordu: "Bu hususta karar vermeğe Güvenlik Meclisi mi yetkili olacaktır, yahut bu karar nasıl alınacaktır? Bu hususu hangi organ kararlaştıracaktır? Bir milletin çekilmek istediğini kabul edelim, ileri sürdüğü sebeplerin haklı olup olmadığına kim karar verecektir?" Mr. Pasvolsky'nin cevabı şu oldu: "Bir Devleti Teşkilâta tutabilecek bir müeyyide yoktur, diyorsunuz. Teşkilât, çekilmek isteyen Devletin ileri sürdüğü sebeplerin yerinde olup olmadığını tayin kudretine sahiptir". Yani Teşkilât, bir üyenin, çekilmek hakkını kullanıp kullanamayacağına karar vermek salâhiyetine sahiptir. Mr. Pasvolsky sözlerini şöyle bitirdi: "Bu hususî halî tetkike yetkili organ ve takip edilecek usul gibi teknik meseleler münakaşa mevzuu olmamıştır; bu hususlar ileride yapılacak bir münakaşaya bırakılmıştır".

dünya umumî efkârına arzdan ibaret olduğudur". Bu sual ve sözleri Mr. Pasvolsky: "Tamamen doğru!" diyerek tasdik etmiştir. Bir senatörün: "Çekilme hakkından feragat mevcut olmadıkça, egemen bir Devletin bu hakkı muhafaza etmesi icap etmez mi?" sualine Mr. Pasvolsky müsbet olarak cevap vermiş; ve Teşkilât üyelerinin çekilme hakkına "mutlak" ve "kayıtsız" olarak sahip bulduklarını, mamafih bu hakkın kullanılmasının umumî bir surette tecviz edilmesinin icap ettiğini, aksi takdirde - Senatör George'un telkin ettiği gibi - "dünyanın sulhsever milletlerinin takbihine" mâruz kalmılabileceğini de teyit etmiştir (14). Bu hale nazaran, Dışişleri Bakanlığının mümessili, münakaşanın bu noktasında, üye Devletlerin egemenliklerinin bir neticesi olarak, mutlak bir çekilme hakkına sahip olduklarını kabul ediyordu.

Bundan sonra, Birleşmiş Milletler Anayasasının 39 uncu maddesinin çekilme hakkı üzerindeki tesirleri münakaşa mevzuu oldu; ve Senatör Millikin şu sualleri sordu: "Şayet Güvenlik Meclisi, bir çekilme tasavvuru-

(14) Münakaşanın bu kısmı çok mühim olduğu için, zabıttan naklen ve olduğu gibi zikredeceğiz:

Reis, metinde zikredilen ilk sualini takiben devam etti: "Teşkilâttan çekilmek isteyecek bir Devleti Teşkilâtta tutabilecek hiçbir cebir kuvvet mevcut değil miydi?"

— Mr. Pasvolsky: "Doğru!"

— Reis: "Mevzuubahis olan sadece, çekilmenin haklı olup olmadığını tayine, dünyayı hakem olarak bırakmaktır. Fakat her şeyden evvel, şeraitin, çekilmeyi muhik gösterecek bir şekilde, değişip değişmediğini tesbit etmek icap ederdi."

— Mr. Pasvolsky: "Doğru!"

Bundan sonra Senatör Tunnell şu suali sordu: "Çekilme hakkından feragat edilmediğine göre, egemen bir Devlet çekilme hakkına malik değil midir?"

— Mr. Pasvolsky: "Maliktir."

— Reis: "Bu nazariyeye istinat ettiniz, değil mi?"

— Mr. Pasvolsky: "Evet".

— Reis: "Komitenin raporunu hazırlarken, bu nazariyeyi esas olarak almıştık".

— Mr. Pasvolsky: "Doğru!"

— Reis: "Rapor hazırlandığı vakit komitede üye idim."

— Senatör George: "Şu halde cevabınız bir üye Devletin, mutlak çekilme hakkına malik olduğu mudur?"

— Mr. Pasvolsky: "Evet Senatör."

— Senatör George: "Kati bir surette mi?"

— Mr. Pasvolsky: "Evet."

— Senatör George: "Hiçbir kayıt ve şart olmaksızın?"

— Mr. Pasvolsky: "Evet; fakat bunun umumî olarak tecviz edilmesi lâzımdır."

— Senatör George: "Yani dünyanın sulhperver milletlerinin takbihine mâruz kalınabilir demek mi istiyorsunuz?"

— Mr. Pasvolsky: "Evet, senatör."

runun dünya sulh ve emniyetini tehdit ettiğine kani olursa, çekilmek isteyen devletin başına neler gelecektir? Teşkilâta kalmağa mecbur edilecek midir, yoksa, sulhü tehdit eden herhangi bir Devletin mâruz kalacağı müeyyideler mahfuz kalmak şartıyla, Teşkilâttan çekilmesine müsaade edilecek midir?" Mr. Pasvolsky, cevap olarak "Bunun Güvenlik Meclisinin vereceği karara bağlı olacağını" söyledi.

Bu cevap, Güvenlik Meclisinin bir Devleti üye kalmağa zorlamak veya bu devletin Teşkilâttan çekilmesine müsaade etmek şıklarından birisini seçebileceği ve ikinci şıkkın ihtiyarı halinde - mevzu bahis Devlet üyelik vasfına malik olmadığına göre - Güvenlik Meclisinin onun aleyhinde zecrî tedbirler ittihaz edebileceği mânasını tazammun etmez mi? Esasen 39 uncu maddenin tek doğru tefsiri de budur; ve bu tefsirden çıkacak tabii netice, 39 uncu maddeye göre mutlak çekilme hakkının mevzu bahis olamayacağıdır. Filhakika aynı neticeye varan Senatör George şu sualleri sordu: "Söylediklerinizden, tek taraflı bir çekilmenin, Güvenlik Meclisini mukabil tedbirler ittihaz etmek imkânından mahrum bırakmayacağı mânası çıkarılabilir mi? Ve bundan, Güvenlik Meclisinin çekilmeye mâni olmak için zecrî tedbirlere başvurulabileceği anlaşılabilir mi?" Mr. Pasvolsky, bu suallere, şu şayanı hayret cevabı verdi: "Hayır, Güvenlik Meclisi çekilmeye mâni olmak için zecrî tedbirler ittihaz edemez. Yapabileceği şey şunu söylemek olacaktır: "Üye olmadığımız ve hareketleriniz dünya sulhünü tehdit ettiğine göre, bu hareketlerinize nihayet vermeniz icabeder." Güvenlik Meclisi bu hakkını, bahis konusu Devlet üyelik vasfını kaybettiği andan itibaren, - evvelden üye olup olmadığını nazarı itibare almaksızın - kullanabilir." Senatör Millikin'in "Diğer bir ifade ile, Güvenlik Meclisi, muhtemel olarak, bu Devlete Teşkilâta yeniden girmesini emredecektir." demesine Mr. Pasvolsky "bunun şart olmadığı" cevabını verdi (15) ve şunları ilâve etti: "Biraz evvel okuduğum resmî tefsire) I -2 komitesinin tefsiri) muhalif olarak ve bir Devleti arzusu hilâfına Teşkilâta kalmağa zorlamaktan ibaret olacak bir müeyyidenin Güvenlik Meclisi tarafından kabul edileceğini tasavvur edemiyorum". Buna rağmen Mr. Pasvolsky "Güvenlik Meclisinde çekilme vakiasının sulhü tehdit ettiği kanaati hâsıl olursa, üyelik vasfı veya Devletin Teşkilâta dahil olup olmadığı nazarı itibara alınmaksızın", sulhü tehdit eden herhangi bir hâdise karşısında yapılacak muamelenin aynının yapılacağını kabul etmektedir. Bu görüş tarzı, Güvenlik Meclisinin her türlü tavsiyelerde, ve bilhassa çekilmeyi önleyecek bir tavsiyede, bulunabileceği veya çekilmek arzusunda olan üyeyi Teşkilâta kalmağa icbar için zecrî

(15) Zabıt, s. 234 ve sonrakiler.

tedbirler ittihaz edebileceği mânasını tazammun etmez mi? Mr. Pasvolsky'nin bu fikirde olmadığı anlaşılıyor. Zira senatör Barkley'in "Genel Kurul veya Güvenlik Meclisinin verebileceği hiçbir karar bir üyenin çekilmesine mâni olamaz mı?" sualine Mr. Pasvolsky: "Fikrimce, mâni olmaz" cevabını vermiştir (16).

Bu son cümle, Mr. Pasvolsky'nin, müzakereler esnasında bazan zıt fikirler ileri sürmesine rağmen, mutlak bir çekilme hakkını, kat'î olarak, kabul ettiğini gösterir.

O zamanlar Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşaviri ve halen Beynelmillel Adalet Divanında yargıç olan Mr. Green H. Hackworth da, Senatonun Hariçî Münasebetler Komisyonunda, çekilme hakkı üzerinde konuştu; ve o da her üyenin, hiç olmazsa bazı hallerde, çekilme hakkına sahip olduğu fikrini müdafaa etti.

Mr. Hackworth'un ilk iddiası şu oldu: "Meselenin münakaşa edilerek, anayasaya çekilmeye müteallik bir hükmün konulmamasına karar verilmiş olması ve müteakiben çalışma komitesinin ve sonra da genel komisyonun "Teşkilât, üyeleri işbirliğine zorlamak fikrinde değildir," mealindeki bir beyanatı tasvip etmiş olması vakıaları, konferansın üyelere çekilme hakkını tanıdığını gösterir kanaatındayım. Bu şartlar dahilinde, bir Devletin çekilme hakkının münakaşa konusu yapılabileceğini tahmin etmiyorum." "Bu beyanatın (yani I-2 komitesinin tefsirinin) bir Devletin çekilme hakkını kullanmasına mâni olacağını zannetmiyorum" (17).

Mr. Hackworth, raportörün raporuna dercedilmiş olan ve çekilmeye taallük eden serhin hukukî tesirleri üzerinde şunları söylemiştir: "Muahedeler imzalandığı vakit, taraflar muahedenin hükümlerini, ekseriya, ayrı vesikalarda tefsir ederler. Bu tefsirleri bazan bir protokol halinde muahedeye eklerler ve bazan da nota teatisi vesaire gibi başka usullere başvururlar. Burada anayasa ile müsavat halinde bulunan bir vesika karşısında olduğumuzu tahmin ediyorum. Filhakika bu mesele vaz'edilmiş münakaşa olunmuş ve anayasaya bu hususta bir şey yazılmaması karar altına alınmış; ve çalışma komitesi ile komisyon tarafından tasvip edilen bir formül üzerinde mutabık kalınmıştır. Bunun, herhangi bir kazaî makamca, hukuken muntazam ve tarafların çekilme haklarına taallük eden bir tefsir olarak kabul edileceği hususunda şüpheye düşülmemesi icap ettiği kanaatındayım." (18)

(16) s. 326.

(17) s. 347.

(18) Bunun üzerine Senatör Austin şu suali sordu: "Bu muahedenin tasdikli nüshalarının tevdiî esnasında, hiçbir Devlet bu beyanata ademi muvafakatini resmen bildirmesse, bu beyanatın anlaşmaya dahil olacağı doğru değil midir?" Mr. Psvolski bu suale müsbet olarak cevap vermiştir. (s. 341).

I - 2 komitesinin şerhinin, çalışma komitesi ve genel toplantı tarafından tasdik edilmiş olması vakıası, daha evvel de işaret ettiğimiz gibi, beynelmilel bir anlaşmaya müşabih değildir; kaldı ki Sovyet delegeesi tamamen zıt bir fikirde olduğunu kat'î bir şekilde beyan etmiş ve konferansta bu mesele hakkında rey verilmemiştir. Şayet "Konferans, Devletlerin üyelikten çekilme hakları olması icap ettiğini kabul etmiş ise, bu keyfiyet neden Sovyet delegesinin teklif ettiği gibi, vazih bir hüküm halinde tesbit edilmemiştir? Anayasanın bu sükûtu üzerinde büyük bir fikir ayrılığı olduğu için, böyle bir hükme, bilhassa ihtiyaç vardı (19).

Mr. Hackworth, "Digest of International Law" adlı eserinde, bir muahededen vazgeçme meselesini tetkik ederken, Dışişleri Bakanı Yardımcısı Mr. Olds tarafından Senatör Lenrot'a verilen ve Beynelmillel Adalet Daimî Divanına taallûk eden bir muhtıradan şu satırları iktibas etmektedir: "Denonsiyasyon veya başka bir surette çekilmeyi sarih bir şekilde tesbit etmemiş olan bir muahede, taraflara keyifleri istediği vakit çekime hakkını bahşetmez; meğer ki diğer taraf muahede hükümlerini, daha evvelden ve vazgeçmeye cevaz verecek şekilde bozmuş olsun. Binaenaleyh Birleşik Devletlere Beynelmillel Adalet Divanından, istedikleri vakit çekilmek hakkının tanınması mevzuubahis olamaz. Bununla beraber, böyle bir fiili yapmak salâhiyeti ve bu hakka tasarruf edebilmek kudreti açık bir surette tesbit edilebilir. Onun için ileride hâsıl olabilecek anlaşmazlıkları önlemek ve bilhassa milletlerarası anlaşmalara hürmet fikrini takviye için, Birleşik Devletlerin Beynelmillel Adalet Daimî Divanına iltihakları sırasında, kendisine Divandan çekilme hakkını tanıyan açık bir ihtirazî kaydın ileri sürülmesi lâzımdır, kanaatındayım". Mr. Hackworth, Brierley'den de aşağıdaki satırları nakletmektedir, (Law of Nations, 2 nci bası, 1936, s. 201): "Gayrimahdut bir zaman için hazırlanmış muahedelerden vazgeçmek için umumî bir hak mevcut değildir. Paris Paktı gibi, daimî bir hal yaratmak gayesi ile yapılan birçok muahedeler vardır. Fakat bazılarını, vazgeçme kaydı mevcut olmasa bile, vazgeçilebilir telâkki etmek mümkündür. Modüs vivendiler, bunun sarih misalini teşkil ederler; ittifak ve ticaret muahedeleri de, muhtemel olarak aynı gruba dahildirler".

(19) Mr. Dulles konuşurken Senatör Barkley şu suali sordu: "Yapmak istediğiniz geyin şu şekilde ifadesini telkin edebilir miyim: Çekilme hakkını menetmiyorsunuz; fakat gayrikâfi sebeplere dayanılarak yapılacak çekilmeleri cesaretlendirmemek için bu hususu sarih bir şekilde tesbit etmek istemiyorsunuz". Mr. Dulles bu ifade tarzını tasvip etmiştir. Çekilme hakkı üzerinde tefsirde tesbit edilen hususlar bir cesaretlendirme değil ise, bunların anayasaya yazılmaması için hiçbir sebep yoktur.

Bu iktibaslar ve bilhassa Brierly'den nakledilen satırlar, Birleşmiş Milletler Teşkilâtından çekilmenin, anayasadaki, sarıh bir hükme dayanması icap ettiğine şüphe bırakmamaktadır. Birleşmiş Milletler Anayasasının - Paris Paktından daha fazla - daimî bir hal yaratmağa matuf olduğu muhakkaktır. Halbuki, Paris Paktını imzalayan Devletlerin çekilme hakkına sahip olduklarını kabul edebilecek bir Devletler hukuku mütehasısı, pek muhtemel olarak, mevcut değildir (20).

III. — Kazaî birlikten çekilme hakkı:

I-2 komitesinin tefsiri, sadece üyelerin Teşkilâttan çekilmesine mâtuftur; ve üye tâbiri ile, dar mânası ile alınan anayasanın yarattığı topluluğun üyeleri, yani Genel Kurulda temsil edilen Devletler, kastedilmektedir. Bununla beraber, geniş manası ile alınan anayasanın, yeni Beynelmîlî Adalet Divanı Statüsünü tamamlayıcı bir kısım olarak ihtiva eden anayasanın, kurduğu bir teşkilât daha vardır. Birleşmiş Milletler câmiasının büyük topluluğu, bu iki ayrı topluluktan - kelimenin dar mânası ile Birleşmiş Milletler ile statü tarafından kurulan kazaî topluluktan - teşekkül eder. Bir Devlet, dar mânası ile, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının üyesi olmaksızın, Birleşmiş Milletler (geniş mânası ile) kazaî topluluğun üyesi olabilir; ve çekilme meselesi, sadece kazaî birliğin üyesi olan Devletler için de mevzu bahis olabilir; San Fransisko konferansında çekilme hakkı münakaşa edilirken, bu ihtimal üzerinde konuşulmamıştır.

Birleşmiş Milletler kazaî topluluğunun üyesi olup da Birleşmiş Milletler Teşkilâtının üyesi bulunmayan Devletlerin çekilip çekilmeyecekleri meselesinin halli, her şeyden evvel, -Anayasanın 93 üncü maddesinin ikinci paragrafına göre, Güvenlik Meclisinin tavsiyesi üzerine - Genel Kurul, ve - statünün 35 inci maddesinin ikinci paragrafının hükümlerine uygun olarak - Güvenlik Meclisi tarafından tesbit edilecek şartlara bağlıdır. Bu şartlar, kazaî birliğin üyesi olacak Devletlere birlikten çekilme hakkını verebilir veya vermeyebilir. Şayet anayasanın 93 üncü maddesinin ikinci paragrafı ve statünün 35 inci maddesinin ikinci paragrafının mevzu bahis ettiği şartlar çekilme hakkını bahsetmiyorsa, çekilme hakkı mevcut değildir, zira ne anayasa ve ne de statü çekilmeye müteallik hükümler serdetmiştir. Bununla beraber I-2 komitesinin tefsiri kabul edilecek olur-

(20) Fakat Senatör Millikin'in "Söyledikleriniz içinde, buna (yukarıda zikredilen fikre) herhangi bir şekilde zıt olan bir şey yoktur zannediyorum" sualine Mr. Hackworth: "Hayır, katiyen böyle bir şey yok," cevabını vermiştir.

Bu cevap, raportörün raporuna dahil olan ve çekilme hakkına taallük eden tefsirin resmî bir tefsir olması halinde doğru olabilirdi ;halbuki bu tefsir resmî değildir.

sa, bu tefsirin vazettiği prensip, kıyas yolu ile, statünün teşkil ettiği kazaî topluluktan çekilmeye de tatbik edilebilir.

93 üncü maddenin birinci paragrafına göre, "Birleşmiş Milletler üyeleri" statüye, ipso facto taraf teşkil ederler ve binaenaleyh kazaî topluluğun, yani kelimenin dar mânası ile anayasanın kurmuş olduğu Birleşmiş Milletler Teşkilâtının ve statünün kurduğu kazaî topluluğun, üyesidirler. Birleşmiş Milletler Teşkilâtının üyesi olan Devletlerin, I-2 komitesinin tefsirine göre çekilme hakkına sahip oldukları kabul edilirse, bu hakkın sadece büyük topluluktan çekilmek için mi, yoksa büyük topluluğu teşkil eden iki topluluktan herbiri için ayrı ayrı mı kullanılacağı meselesi karşımıza çıkar. Büyük topluluktan Birleşmiş Milletler üyesi olarak çekilerek, kazaî topluluğun üyesi kalmak veya bu ihtimalin aksi mümkün müdür? Milletler Cemiyetine ve 16.12.1920 tarihli protokolla kurulan kazaî topluluğa taallük eden aynı sual, müsbet olarak - hiç olmazsa, Milletler Cemiyetinden çekilen bir Devletin kazaî birlikte üye olmağa devam edebileceği yolunda - cevaplandırılmıştı. Kazaî birlikten çekilmek hakikatta mümkün olduğuna göre, bu, pek tabii olarak, Milletler Cemiyetinden çekilmeden de yapılabilirdi. Fakat ne protokol ve ne de ek statü çekilme hakkını derpiş etmişti. Her iki toplulukta üyelik vasfının karşılıklı istiklâlleri, Beynelmilel Adalet Daimî Divanı statüsünün paktın tamamlayıcı bir parçası olmayışı ve Milletler Cemiyetinin, statü ile kurulan topluluktan farklı bir topluluk olması vakıalarının bir neticesidir. Mafih Beynelmilel Adalet Divanı statüsü, anayasanın tamamlayıcı bir cüzü olmakla beraber, nisbi bir istikbale sahip gözükmemektedir. Filhakika anayasanıkinden farklı olan tadil usullerine tâbidir. Statünün kurduğu topluluğa üye olan Devletlerin, zarurî olarak, Birleşmiş Milletler (dar manası ile) Teşkilâtına dahil olmaları keyfiyeti, bir üye devletin sadece kazaî topluluktan çekilebileceği veya Birleşmiş Milletlerden (dar mânası ile) çekilerek kazaî toplulukta kalabileceği mânasını tazammun edebilir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtından çekildikten sonra statüye iltihak edilebileceği şüphe götürmez bir hakikattir. Teşkilâttan çekilme hakkı üye Devletin egemenliğinin bir neticesi olarak kabul edilirse, bu Devletin, bu hakkını dilediği şekilde tahdit edebileceğini kabul etmemek imkânsızdır. I-2 komitesinin dayandığı "istisnaî haller", sadece Birleşmiş Milletler (dar mânası ile) veya sadece kazaî topluluğa taallük edebilir. Bu ihtimal, tefsirin istisnaî hallere verdiği misallerden ikisi için hassaten doğrudur. Teşkilât sulhü muhafazadan âciz olabilir, fakat Divan faydalı bir şekilde çalışabilir.; yahut, Divan bir adalet yeri olacağına siyasî kudretlerin oynacağı olabilir, fakat teşkilât (dar manası ile) sulhün muhafazasını müessir

bir şekilde temin edebilir. I-2 komitesinin çekilme sebebi olarak zikrettiği bir değişiklik teklifinin kabul veya ademi kabulü, anayasaya (dar manası ile) veya statüye taallûk edebilir ki, komite bu hususu düşünmemiştir.

Şayet "Birleşmiş Milletler üyeleri" ve aynı zamanda, statü ile teşekkül etmiş olan kazaî topluluğun üyelerinin hakikaten bir çekilme hakları mevcut ise, bu hak, birbirinden ayrı olarak nazarı itibara alınması icap eden iki topluluk için, ayrı ayrı kullanılabilir.